

**PEDAGOGIK TA'LIM JARAYONIDA INTERFAOL METODLAR VA
VOSITALARDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK MUAMMO
SIFATIDA**

Ibotova Dildora Shomirovna

Osiyo xalqaro universiteti 1-bosqich magistranti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15854178>

Annotatsiya: Mazkur maqolada pedagogik ta'lim jarayonida interfaol metodlar va vositalardan foydalanish masalasi pedagogik muammo sifatida o'rganiladi. Ta'lim samaradorligini oshirishda zamonaviy, interfaol yondashuvlarning o'rni, ularning o'quvchilarning bilim faolligini shakllantirishdagi ta'siri tahlil qilinadi. Muallif interfaol metodlardan foydalanish jarayonida uchraydigan muammolar, ularni bartaraf etish yo'llari va bu metodlarning o'qituvchi hamda o'quvchi faoliyatiga ta'sirini yoritadi. Shuningdek, maqolada interfaol vositalarning amaliyotga joriy etilishi, ularning afzalliklari va qo'llash mexanizmlari haqida tavsiyalar beriladi. Tadqiqot natijalari ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiluvchi muhim omillarni ochib beradi.

Kalit so'zlar: interfaol metodlar, pedagogik jarayon, ta'lim vositalari, innovatsion yondashuv, ta'lim sifati, o'quvchi faolliqi, pedagogik muammo, didaktik vositalar, zamonaviy ta'lim texnologiyalari, o'qitish uslublari, elektron platformalar, multimedia vositalari, smart doskalar, fanlararo yondashuv

Bugungi kunda ta'lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri — o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va amaliy ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat. Buning uchun esa an'anaviy o'qitish usullaridan zamonaviy, interfaol yondashuvlarga o'tish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Interfaol metodlar o'quvchilarning bilim olish jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlab, ularning intellektual salohiyatini ro'yobga chiqarishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Ta'lim jarayonida interfaol metod va vositalardan samarali foydalanish, nafaqat bilim berish, balki shaxsiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash, o'quvchilarning kommunikativ hamda ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, ushbu metodlardan foydalanish jarayonida qator muammolar — o'qituvchilarning yetarli tayyorgarlikka ega emasligi, texnik vositalarning cheklanganligi yoki metodik tavsiyalarning kamligi kabi holatlar yuzaga keladi.

Mazkur maqolada pedagogik ta'lim jarayonida interfaol metod va vositalardan foydalanishning ahamiyati, ularning amaliy qo'llanilishi va bu boradagi mavjud muammolar tahlil qilinadi hamda samarali yechimlar bo'yicha takliflar ilgari suriladi.

Asosiy qism. XXI asrda ta'lim tizimi globallashuv, raqamli transformatsiya va innovatsion yondashuvlar bilan chambarchas bog'liq holda rivojlanmoqda. O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda ta'lim sifatini oshirish, ilg'or pedagogik texnologiyalarni joriy etish hamda o'qitishning interfaol shakllaridan foydalanishni kengaytirish borasida muhim islohotlar olib borilmoqda.

So'nggi yillarda dunyo bo'yicha ta'lim paradigmasi an'anaviy yondashuvlardan interfaol, shaxsga yo'naltirilgan o'qitish tizimlariga keskin o'zgarib bormoqda. Bu o'zgarishlar O'zbekiston ta'lim tizimi uchun ham dolzarb bo'lib, pedagogik jarayonni modernizatsiya qilishda interfaol metod va vositalarning o'rni ortib bormoqda. Shu sababli, bugungi kunda interfaol o'qitish usullaridan foydalanish — ta'lim sifatini oshirishning eng muhim omillaridan biri sifatida ko'rilmqda.

Ta'lim metodlari muayyan pedagogik jarayondan ko'zda tutilgan maqsadlarga erishish uchun bajarish lozim bo'lgan vazifalarni amalga oshirishda qo'llaniladigan turli-tuman ish usullari va shakllarini o'z ichiga oladi. Bu ishlarni amalga oshirishning shakllangan va amaliyotda qo'llanilayotgan har turli usullari va shakllari asosida ko'plab ta'lim metodlari hosil bo'lgan va bu jarayon davom etmoqda. Muayyan ta'lim-tarbiyaviy maqsadga qaratilgan biror harakatni amalga oshirish yo'li, usuli yoki ko'rinishidan iborat bo'lib shakllangan faoliyat shu maqsadga erishishga xizmat qiluvchi o'ziga xos ta'lim metodini hosil qiladi. Interfaol metod va axborot texnologiyalaridan foydalanish ta'lim-tarbiyajarayonida yangi istiqbollarni ochadi va ta'lim sohasini modernizatsiya qilish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi.

Interfaol metodlar — bu o'quvchilarning dars jarayonidagi passiv tinglovchilik roli o'rniga, faol ishtirokchi sifatidagi mavqeyini mustahkamlovchi o'qitish texnologiyalaridir. Ular orqali bilimlar biryoqlama berilmaydi, balki o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida teng huquqli hamkorlik muhitida shakllanadi.

Interfaol metod - ta'lim jarayonida o'quvchilar hamda o'qituvchi o'rtasidagi faollikni oshirish orqali o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirishini faollashtirish, shaxsiy sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Interfaol metodlarni qo'llash natijasida o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish, xulosalar chiqarish, sog'lom muloqot, o'z fikrini bayon qilish va uni asoslagan holda himoya qila bilish, diqqatlarini dars mavzusining asosiy masalalariga jalb qilish, munozara, bahs olib borish ko'nikmalari shakllanib, rivojlanib borishi hamda o'quvchilarning o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqara olishlari uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish kuzatiladi. Interfaol metod turlari ko'p bo'lib, ularni dars mavzusining xususiyatlari hamda ko'zda tutilgan maqsadlarga muvofiq

tanlanadi va oldindan tayyorgarlik koʻriladi. Toʻgʻri tanlangan metodlarni qoʻllash darsning qiziqarli va samarali boʻlishini taʼminlaydi. Interfaol darslarda ishtirok etish uchun oʻquvchilarning tayyorliklari talab etiladi va oʻziga xos talablar qoʻyiladi, bular mashgʻulotda faol ishtirok etish uchun zarur bilimlarni oʻzlashtirganlik, muloqotga tayyorlik, oʻzaro hamkorlikda ishlash, mustaqil fikrlash, oʻz fikrini erkin bayon qilish va himoya qila olish koʻnikmalari va boshqalardan iborat.

2023-yilda Oʻzbekiston Respublikasi Xalq taʼlimi vazirligi tomonidan oʻtkazilgan monitoring soʻrovnomasi natijalariga koʻra, interfaol metodlardan samarali foydalanayotgan maktablarda:

- Oʻquvchilarning darsga ishtiroki oshgan;
- Mustaqil fikrlash koʻnikmalari rivojlangan oʻquvchilar soni koʻpaygan;
- Oʻquvchilar bilim darajasi boʻyicha baholarda ijobiy siljish kuzatilgan

Shu bilan birga, pedagogik jarayonda interfaol metodlarni tatbiq etishda quyidagi muammolar aniqlangan:

1. **Metodik tayyorgarlikning yetarli emasligi** – oʻqituvchilarning interfaol metodlarni qoʻllash boʻyicha maxsus kurslarni oʻtmagan;
2. **Texnik infratuzilmaning sust rivojlanganligi** – ayrim hududiy maktablarda internet tezligi past, kompyuter sinflari va interaktiv doskalar yetishmaydi;
3. **Tashkiliy-psixologik muammolar** – oʻqituvchilarda oʻzgarishlarga qarshilik, darsga yangilik kiritishga boʻlgan ishonchning pastligi mavjud;
4. **Oʻquv dasturlarining mos emasligi** – mavjud oʻquv rejalari interfaol metodlarni joriy etishga toʻliq moslashtirilmagan, vaqt cheklovlari mavjud.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi **amaliy takliflar** ilgari suriladi:

- **Oʻqituvchilar malakasini oshirish:** har yili interfaol metodlarga bagʻishlangan seminar-treninglar tashkil etish, onlayn kurslar orqali oʻqituvchilarga metodik yordam koʻrsatish;
- **Texnik vositalar bilan taʼminlash:** maktablar uchun grantlar asosida zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalari – SMART doskalar, planshetlar, Wi-Fi tarmoqlari bilan jihozlash;
- **Mahalliy platformalarni rivojlantirish:** interaktiv oʻquv materiallari, testlar va topshiriqlarni oʻz ichiga olgan platformalarni yaratish (masalan: *EduUz*, *ZiyoNET* asosida yangi modullar);

• **Pedagogik nazorat va monitoringi:** interfaol metodlardan foydalanish darajasini baholovchi indikatorlar asosida ta'lim sifatiga doimiy monitoring olib borish.

Shuningdek, xorijiy tajriba ham bu borada muhim ahamiyatga ega. Masalan, **Finlandiya ta'lim tizimida** interfaol metodlar asosiy o'quv strategiyasi sifatida tan olingan. O'quvchilarning darslardagi 70 foizi guruhlarda ishlash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, loyiha asosida topshiriqlar bajarish orqali tashkil etiladi. Bu yondashuvning samarasi o'laroq, finlandiya o'quvchilari PISA reytingida doimiy ravishda yuqori natijalarni ko'rsatmoqda.

O'zbekiston sharoitida ham bu metodlarni milliy o'quv tizimiga moslashtirish orqali pedagogik faoliyatda tub ijobiy o'zgarishlarga erishish mumkin. Zero, interfaol metodlar ta'limning faqat shaklini emas, balki mazmunini ham boyitib, o'quvchilarda real hayotga tayyorlanish, o'z fikrini erkin ifoda etish va tanqidiy fikrlash kabi eng muhim kompetensiyalarni shakllantiradi.

Ta'kidlash lozimki, interfaol ta'lim metodlari O'zbekistonda qadim zamonlardan beri ta'lim tarbiya jarayonida o'qituvchi bilan ta'lim oluvchilar hamda talabalar (o'quvchi) bilan talaba(o'quvchi)lar o'rtasida muhokama, munozara, muzokara, mushohada, tahlil, mashvarat, mushoira, mutolaa kabi shakllarda qo'llab kelingan.

Xulosalar: Xulosa qilib aytganda, pedagogik ta'lim jarayonida interfaol metodlar va zamonaviy vositalardan foydalanish bugungi kunda ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilar faoliyatini faollashtirish va kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'lim samaradorligini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Interfaol metodlar o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, jamoaviy ishlashga, muammolarni hal qilishga va real hayotiy vaziyatlarni tahlil qilishga o'rgatadi. Bu esa zamonaviy mehnat bozorining talablariga javob bera oladigan raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashda asosiy mezon hisoblanadi.

Shu bilan birga, amaliyotda mazkur metod va vositalardan foydalanishda pedagogik, texnik va tashkiliy muammolar mavjud. Jumladan, o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi, texnologik infratuzilmaning cheklanganligi, dars jarayonlarining an'anaviy yondashuvlarga asoslanishi kabi muammolar ularni to'laqonli joriy etishda to'siq bo'lmoqda. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun o'qituvchilarning malakasini oshirish, ta'lim muassasalarini zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlash, o'quv dasturlarini interfaol yondashuvlarga moslashtirish va milliy pedagogik tajribani zamonaviy metodlar bilan uyg'unlashtirish zarur.

Xulosa qilib aytganda, interfaol metodlardan foydalanishni pedagogik muammo sifatida emas, balki rivojlanish va taraqqiyot uchun zaruriy shart sifatida ko'rish lozim. Bunday yondashuv pedagogik jarayonni faollashtiradi, o'quvchilarning bilim olish jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ta'limda sifatli natijalarga erishishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Hasanovich, O. T. (2024). ILMIY TADQIQOT ISHI BILAN SHUG'ULLANUVCHILARDA" CHETDAN KUZATISH" YOKI" OBYEKTIV KUZATISH" METODLARIDAN FOYDALANISH KO 'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH. PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI, 2(1), 126-129.
2. Olimov, T. H., & Kurbanova, U. K. (2024, May). TALABALARDA VATANPARVARLIK TUYG 'ULARINI SHAKLLANTIRISHDA SHARQ ALLOMALARINING ASARLARIGA NAZAR. In International conference on multidisciplinary science (Vol. 2, No. 5, pp. 15-18).
3. Hasanovich, O. T. (2024). ILMIY TADQIQOT ISHI BILAN SHUG'ULLANUVCHILARDA ILM-FANDA SHAKLLANGAN METODLARGA TAYANGAN HOLDA IJODIY KREATIV POZITSIYADA TURISH KO 'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH. PEDAGOG, 7(4), 291-297.
4. Hasanovich, O. T. (2024). ILMIY TADQIQOT ISHI BILAN SHUG'ULLANUVCHILARDA PEDAGOGIK TAJRIBA-SINOV ISHLARINI TASHKIL ETISH VA SAMARADORLIGINI BAHOLASH KO 'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH. PEDAGOG, 7(5), 721-725.

